

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні
Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**НА ТЕМУ: «УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДОХОДНІСТЮ
ДЕРЖАВНОГО БАНКУ У НАПРЯМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
МАРЖИНАЛЬНОСТІ»»**

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.072_-удмф
072 Фінанси, банківська справа та
спеціальності страхування

(шифр і назва спеціальності)

освітньої програми Управління державними та
місцевими фінансами

(назва освітньої програми)

К.С. Міщенко

(ініціали та прізвище)

Керівник професор кафедри інформаційної
економіки, підприємництва та фінансів,
професор, д-р екон. наук Шапуров О.О.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент професор кафедри інформаційної
економіки, підприємництва та фінансів,
професор, д-р екон. наук Клопов І.О.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ім. Ю.М. ПОТЕБНІ**

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код та назва)

Освітня програма Управління державними та місцевими фінансами

(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, д-р екон. наук, проф.

_____ Шапуров О.О..

(підпис)

“ _____ ” _____ 202_ р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Міщенко Карині Сергіївні

(прізвище, ім'я та по-батькові)

1. Тема роботи Удосконалення управління доходністю державного банку у напрямку забезпечення маржинальності

керівник роботи Шапуров О.О., д-р екон. наук, професор
(прізвище, ім'я та по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від « 09 » жовтня 2023 р. № 1579-с

2. Строк подання студентом роботи 06.12.2022

3. Вихідні дані до роботи 1. Постановка задачі.
2. Перелік літератури.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1. Теоретична частина
2. Аналітична частина
3. Рекомендації

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) _____
презентація

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 09.10.2023**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН**

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Розробка плану роботи.	09.10.23	
2.	Збір вихідних даних.	17.10.23	
3.	Обробка теоретичних джерел.	31.10.23	
4.	Розробка першого і другого розділу.	8.11.23	
5.	Розробка третього розділу.	22.11.23	
6.	Оформлення і нормоконтроль кваліфікаційної роботи.	30.11.23	
7.	Захист кваліфікаційної роботи.	13.12.23	

Студент _____
(підпис)К.С. Міщенко
(ініціали та прізвище)Керівник роботи _____
(підпис)О.О. Шагуров
(ініціали та прізвище)**Нормоконтроль пройдено**Нормоконтролер _____
(підпис)_____
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Міщенко К.С. Кваліфікаційна робота магістра «Удосконалення управління доходністю державного банку у напрямку забезпечення маржинальності»: 56 с., 2 рис., 6 табл., 37 джерел, —додатки.

Ключові слова: дохідність, маржинальність, нормативи, ресурси, факторинг

Розкрито теоретичні аспекти маржинальності банку. Обґрунтовано тенденції маржинальності банківського сектору ЄС та США; Проведено аналіз доходності та тенденцій маржинальності АТ КБ «Приватбанк». Запропоновано заходи оптимізації капіталу АТ КБ «Приватбанк». Запропоновано шляхи поліпшення управління проблемними активами АТ КБ «Приватбанк».

ABSTRACT

Mishchenko K.S. Master's qualifying paper «Improving revenue management of state bank in the direction of ensuring profitability»: 56 pages, 2 figures, 6 tables 37 references, —supplements.

Keywords: profitability, margin, standards, resources, factoring

The theoretical aspects of bank marginality are revealed. The trends in the marginality of the banking sector of the EU and the USA are substantiated; the analysis of profitability and trends in the marginality of JSC CB "Privatbank" is carried out. Measures to optimize the capital of JSC CB "Privatbank" are proposed. Ways to improve the management of distressed assets of JSC CB "Privatbank" are proposed.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ	2
РЕФЕРАТ	4
ABSTRACT.....	4
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МАРЖИНАЛЬНОСТІ БАНКУ.....	9
1.1. Теоретичні аспекти маржинальності банку.....	9
1.2 Тенденції маржинальності банківського сектору ЄС та США.....	12
1.3 Генезис та порядок розрахунку чистої маржі банку.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДОХОДНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» ТА ТЕНДЕНЦІЙ МАРЖИНАЛЬНОСТІ БАНКУ	21
2.1 Фінансово-господарський стан АТ КБ «Приватбанк».....	21
2.2. Аналіз основних показників АТ КБ «Приватбанк».....	25
2.3 Аналіз доходності та тенденцій маржинальності АТ КБ «Приватбанк».....	29
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДОХОДНІСТЮ ДЕРЖАВНОГО БАНКУ У НАПРЯМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАРЖИНАЛЬНОСТІ.....	34
3.1 Оптимізація капіталу банку.....	34
3.2. Шляхи поліпшення управління проблемними активами АТ КБ «Приватбанк».....	42
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	53

ВСТУП

Актуальність дослідження. Удосконалення управління доходністю державного банку у напрямку забезпечення маржинальності в сучасних умовах функціонування фінансової системи представляє собою одну з ключових проблем, що вимагає науково обґрунтованих підходів та стратегій управління. Ця тема набуває великого значення через складність та змінність економічного середовища, в якому операціонує банк, а також внаслідок постійних змін у регулятивному середовищі. Сучасний контекст розвитку фінансових ринків індикативно виявляє ряд факторів, що підкреслюють актуальність даної теми. По-перше, державні банки виступають у ролі ключових учасників у забезпеченні фінансової стабільності та реалізації монетарної політики. Ефективне управління доходністю, включаючи маржинальність, є важливою складовою цих процесів. По-друге, умови функціонування банківської системи піддані впливу різноманітних ризиків, таких як процентний ризик, кредитний ризик, валютний ризик тощо. Оптимізація маржинальності є важливою для зменшення впливу цих ризиків та забезпечення стійкості фінансових показників. Третім фактором, який підкреслює актуальність управління маржинальністю, є динамічність ринкових умов. Зміни в процентних ставках, фінансові кризи, коливання валютних курсів - усі ці фактори прямо впливають на доходність банку. Тому, розробка стратегій управління, які враховують ці коливання, є важливим завданням для забезпечення стабільності та прибутковості діяльності банку. Наведені аргументи свідчать про важливість подальших досліджень у цій області для розробки ефективних стратегій управління доходністю державного банку та підвищення його стійкості до змінних економічних умов. Врахування цільових принципів, аналіз фінансових показників та впровадження передових методів управління є ключовими аспектами для досягнення успіху в управлінні доходністю банку та забезпечення його стабільного функціонування.

Об'єктом дослідження є дохідність державного банку ПАТ КБ «Приватбанк»

Предметом дослідження є удосконалення управління доходністю державного банку у напрямку забезпечення маржинальності

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне узагальнення та розробка рекомендацій щодо управління доходністю державного банку у напрямку забезпечення маржинальності

Для досягнення мети вирішені наступні завдання:

- розкрито теоретичні аспекти маржинальності банку;
- обґрунтовано тенденції маржинальності банківського сектору ЄС та США;
- проведено аналіз доходності та тенденцій маржинальності АТ КБ «Приватбанк»
- запропоновано заходи оптимізації капіталу АТ КБ «Приватбанк»
- запропоновано шляхи поліпшення управління проблемними активами АТ КБ «Приватбанк»

Методи дослідження. Загальнонаукові методи: індукція, дедукція, аналіз, синтез, теоретичне моделювання, абстрагування; спеціальні методи: горизонтальний та вертикальний аналіз, коефіцієнтний аналіз.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні документи, навчально – методична література, наукові публікації в періодичних виданнях з питань управління фінансовими результатами комерційного банку

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

удосконалено:

- науково – практичний підхід до управління фінансовими результатами комерційного банку, який на відміну від існуючих включає роботу з заборгованістю та оптимізацію капіталу.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблені в ході дослідження науково – практичні рекомендації можуть бути використані в

діяльності АТ КБ "Приватбанк" та в інших комерційних банках, що дозволить удосконалити та підвищити ефективність управління фінансовими результатами.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були представлені в доповіді на Міжнародній науково – практичній конференції «Геостратегічні трансформації та траєкторія національної безпеки в контексті відбудови і сталого розвитку України».

Публікації. Основні положення роботи опубліковано в матеріалах міжнародної науково-практичної конференції.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МАРЖИНАСЛЬНОСТІ БАНКУ

1.1. Теоретичні аспекти маржинальності банку

Банківська система тісно пов'язана з управлінням грошовими активами в будь-якій економіці. Тому управління та контроль за економічними процесами за участю банків за останні двадцять років стали необхідністю в кожній країні. На тлі зростаючого різноманіття фінансових інструментів, технологічного розвитку і зростаючої взаємопов'язаності фінансових інститутів, забезпечення стабільності банків стало важливим завданням економічної політики кожної країни. У той же час інвесторам також цікаво аналізувати ризикованість і прибутковість банківських операцій, особливо після фінансової кризи 2008 року. На перший погляд, ціни на акції банків можна використовувати як базовий показник ефективності управління банком. Очевидно, що акціонери зацікавлені в підвищенні цін на акції, оскільки в іншому випадку їх капітал міг би бути більш ефективно використаний в іншому місці. Однак самі ціни на акції в ідеалі повинні ґрунтуватися на аналізі базового стану банківської системи або конкретного банку. Там, де цей аналіз неправильний, ціни на акції рано чи пізно зазнають корекції в бік зниження, як це було, наприклад, у 2008 році.

Зв'язок між стратегією управління і чистою процентною маржею був чітко виявлений в деяких найбільш ранніх дослідженнях чистої процентної маржі. Хо і Сондерс показали, що існування процентної маржі є результатом невизначеності операцій, з якими стикається банк [1]. Це також залежало від чотирьох інших факторів: ступеня неприйняття управлінського ризику; розмір операцій, що здійснюються банком; ринкової структури, в якій повинен був функціонувати даний банк; і дисперсія процентних ставок. Згодом ця модель

була розширена для врахування банківських витрат, а також шляхом покращення міри конкуренції з фокусом на ЄС та з фокусом на Китай. Сондерс і Шумахер запропонували важливий політичний компроміс між забезпеченням платоспроможності банків – високим співвідношенням капіталу до активів – і зниженням вартості фінансових послуг для споживачів – низькою чистою процентною маржею [2].

Хоутрі та Лян пов'язують чисту відсоткову маржу з ринковою владою, операційними витратами, неприйняттям ризику, волатильністю відсоткових ставок, кредитним ризиком та обсягом кредитів [3]. Деміргуч-Кунт и Хуїсінга показують, що відмінності у відсотковій маржі та прибутковості банків відображають різні детермінанти: характеристики банку, макроекономічні умови, явні та неявні банківські податки, регулювання страхування депозитів, загальна фінансова структура та кілька основних правових та інституційних показників [4].

Особлива увага приділена співвіднесенню процентної маржі з ризиками, з якими стикається банк. Наприклад, Ангбазо показує, що чиста процентна маржа комерційних банків відображає як премії за дефолт, так і премії за процентним ризиком, тоді як інші класи банків більш чутливі до одного з цих ризиків, але не до іншого [5]. Делі та Курета показують, що низькі відсоткові ставки дійсно значно збільшують прийняття банків ризику. Інший підхід полягав у тому, щоб розкласти зміни чистої процентної маржі на зміни ціни та ваги, де ціна є сумою річних змін загальноринкових банківських ставок за різними активами та зобов'язаннями, зваженими з відповідними позиціями активів та зобов'язань у попередньому році, тоді як вагові зміни є сумою поточних загальноринкових банківських ставок за різними активами та зобов'язаннями, зваженими з річними змінами балансових позицій банків [6]. Меммель та Шертлер трактують зміни цін як стратегічні управлінські рішення банку, тоді як зміни ваги – як тактичні управлінські рішення [7].

Маржа процентної ставки також взаємодіє з іншим важливим джерелом прибутковості банку – комісійним доходом. Лепетіт виявили, що вища частка

доходу від комісій та зборів пов'язана з нижчою маржею та спредами кредитів. Крім того, чим вища частка комісійного та комісійного доходу, тим слабший зв'язок між процентними спредами та кредитним ризиком [8].

У Центральній та Східній Європі відсоткова маржа була досліджена, наприклад, Claeys and Vennet, які досліджували, якою мірою відносно високу банківську маржу в країнах Центральної та Східної Європи можна пояснити низькою ефективністю або неконкурентними ринковими умовами, що контролюють макроекономічне середовище та вплив іноземних і державних банків. На противагу цьому, зосереджуючись на Чеській Республіці [9], Horváth виявив, що більш ефективні банки демонструють нижчу маржу і не компенсують себе вищими комісіями [10]. Великі банки також мали тенденцію встановлювати нижчу маржу, тоді як вища достатність капіталу була пов'язана з нижчою маржею, що сприяло банківській стабільності.

На інших ринках, що розвиваються, Villaroya и Solis вивчають чисту процентну маржу в Мексиці і показують, що високу маржу можна пояснити головним чином величиною середніх операційних витрат і ринковою владою [11]. Чанг та ін. поглянути на ситуацію ширше та дослідити динаміку чистої процентної маржі у 141 країні за період 1987–2008 рр., виявивши, що існує зворотна залежність між чистою процентною маржею та змінами глобалізації для кожної країни, це означає, що глобалізація підвищує ефективність банківської системи [12].

Таким чином, чиста процентна маржа може бути пов'язана з різними макроекономічними та специфічними для банку параметрами – загальними макроекономічними параметрами, внутрішнім контролем ризиків, стратегією управління тощо. У даній роботі обґрунтовується гіпотеза про те, що чиста процентна маржа повинна враховуватися на додаток до інших показників прибутковості активів для оцінки ефективності та стабільності банку. Крім того, є докази того, що процентна маржа може бути в певному сенсі кращим показником.

1.2 Тенденції маржинальності банківського сектору ЄС та США

Наслідки фінансової кризи 2008 року, а також боргової кризи 2010 року стали серйозним випробуванням для стабільності та життєздатності Європейського валютного союзу. Зокрема, країни GIPS сильно постраждали від кризи та пережили тривалу рецесію, після якої вони лише зараз починають поступово оговтуватися. Криза також призвела до цілої низки структурних змін у регулюванні та нагляді за європейськими банками – зокрема, створення Банківського союзу, що складається з єдиного наглядового та врегульовального механізмів (останній досі не доопрацьований).

У США відновлення після кризи 2008 року було більш тривалим. Відновлення банківської системи, зокрема, коментатори часто приписують успішним політичним діям, таким як Програма допомоги проблемним активам (TARP). Безсумнівно, розв'язання кризи в США було простішим через єдиний фіскальний і регулюючий орган, який підтримував банківську систему, на відміну від Європейського Союзу, де інтегрований валютний союз не мав єдиної резолюції або наглядового органу, який міг би виправити кризову ситуацію. Ці недоліки політики зараз усуваються на рівні ЄС [13].

Чиста процентна маржа може бути важливим доповненням до загального показника прибутковості, такого як рентабельність активів. Просте вивчення динаміки чистої процентної маржі та рентабельності активів в ЄС та США показує, що чиста процентна маржа мала тенденцію до зниження до труднощів у банківському секторі, тоді як рентабельність активів залишалася більш стабільною протягом цього часу. Це свідчить про те, що чиста процентна маржа може слугувати важливим індикатором зростання напруженості або вразливості в банківському секторі. Важливо, однак, визнати, що тенденцію до зниження чистої процентної маржі можна розглядати і як позитивну тенденцію, оскільки вона свідчить про більшу ефективність банківської системи в

перерозподілі ресурсів. Чиста процентна маржа може знизитися через посилення конкуренції або фінансових і технологічних інновацій, які підвищують продуктивність. Тому повний аналіз повинен ретельно враховувати такі міркування. Ще одне застереження полягає в тому, що стаття значною мірою абстрагується від зростаючої взаємозалежності між фінансовою стабільністю банківського сектора та платоспроможністю уряду [14].

Цей зв'язок має особливе значення в Євросоні, однак поточні політичні заходи спрямовані на його послаблення шляхом певної міри взаємного використання коштів, доступних для врегулювання. Прибутковість активів, яка, крім рентабельності активів, може характеризуватися ще й чистою процентною маржею, залишається одним з найважливіших критеріїв оцінки стабільності та ефективності банківських операцій. Які заходи необхідно вжити, щоб оптимально скоригувати структуру активів відповідно до цього критерію? На нашу думку у ЄС, як і в США, банки можуть адаптуватися до тенденції зниження прибутковості фінансових інструментів двома шляхами:

- мінімізація швидкості зниження прибутковості. Зниження прибутковості банківської системи наразі може бути неминучим процесом, не в останню чергу через регуляторні зміни, спричинені кризою. Тому можна прагнути лише дещо пом'якшити напрямок тренду, а не радикально його змінити. Цього можна досягти за рахунок зниження витрат і створення ресурсної бази (збільшення величини власного капіталу, зниження ціни залучених ресурсів, а також адміністративних накладних витрат). Крім того, може допомогти підвищення ефективності використання активів шляхом швидкого розгортання їх на можливості, які можуть забезпечити прийнятний прибуток при прийнятному рівні ризику.

- максимізація прибутку – банки повинні оцінювати максимально можливий рівень прибутку від активних операцій для даної стратегії розвитку банку з урахуванням обмежень, які пов'язані з:

- необхідністю виконання нормативних вимог банківських контролюючих органів, у тому числі кількісних обмежень на схильність до різних видів ризику.

- необхідність підтримки прийняттого рівня платоспроможності протягом року,

- необхідність підтримки необхідного рівня фінансової стабільності протягом року.

Вважаємо, що максимізація прибутку, а точніше – максимізація чистої процентної маржі є найбільш прийнятним критерієм оптимізації в моделі оптимізації структури активів і що чиста процентна маржа може бути основним показником ефективності для комерційних банків [15].

Неминучість зниження рентабельності обумовлює необхідність збільшення обсягу прибуткової діяльності. Для цього комерційні банки повинні:

- прискорити темпи зростання прибуткових активів,
- збільшити частку «робочих» (що приносять дохід) активи,
- збільшити обсяг позареалізаційних доходів, одночасно сповільнивши зростання операційних і позареалізаційних витрат. Цього можна досягти не тільки шляхом розширення і зміни традиційної структури використання фінансових інструментів, а й шляхом активного пошуку інших форм і методів залучення і використання ресурсів, в основному шляхом диверсифікації прибуткових операцій [16].

Вважаємо, що питання про ефективність методу залучення та використання ресурсів шляхом диверсифікації прибуткових операцій залишається відкритим – адже пошук джерел доходу пов'язаний зі значними витратами і розпорошеністю ресурсів, у тому числі за рахунок вилучення їх з використання традиційних, прибуткових операцій. Крім того, незрозуміло, чи будуть нові напрямки бізнесу прибутковими, і, часто, важко знайти їм економічне обґрунтування. Можуть бути вжиті суттєві заходи для того, щоб забезпечити готовність до надання безлічі нових і прогресивних послуг, які

можуть бути вигідними як для банку, так і для клієнта. Однак може статися так, що ця готовність виявиться непотрібною через відсутність попиту.

1.3 Генезис та порядок розрахунку чистої маржі банку

Банківські установи відіграють ключову роль у світовій економіці, сприяючи фінансовим операціям, надаючи кредити та виступаючи в ролі зберігачів грошових ресурсів. Центральне місце в їхній діяльності займає поняття банківської маржі - фундаментального показника, що відображає фінансовий стан і прибутковість цих установ. Еволюція банківської практики та поява різноманітних фінансових інструментів тісно вплели концепцію банківської маржі в тканину сучасних фінансів. Значення банківської маржі полягає в тому, що вона відображає різницю між процентним доходом, отриманим від кредитів, інвестицій та інших фінансових активів, і процентним доходом, сплаченим за депозитами та запозиченими коштами. Маржа банку виступає барометром фінансового стану банку, ефективності розміщення капіталу та здатності управляти ризиками, пов'язаними з його діяльністю [17].

Генезис банківської маржі можна простежити з моменту зародження банківських систем та еволюції фінансових операцій. Стародавні цивілізації використовували рудиментарні банківські практики, коли люди довіряли свої цінності храмам або довіреним особам в обмін на розписки або обіцянки повернення коштів. Ці ранні системи заклали основу для принципів запозичення та кредитування, які лежать в основі сучасної банківської справи.

З розвитком фінансових систем поняття маржі почало викристалізовуватися. Спочатку маржа була неявно закладена у відсоткові ставки, що стягувалися кредиторами для покриття ризиків та операційних витрат. Однак з формалізацією банківської практики, особливо в епоху Відродження та подальшим розвитком сучасної банківської справи, маржа стала окремим показником, що позначає різницю між процентними доходами,

отриманими від кредитів, та процентними витратами, понесеними за запозиченими коштами [18].

Заснування банківських установ, таких як Банк Медічі у 15 столітті, стало свідком формалізації практики кредитування та кількісного визначення маржі як засобу оцінки прибутковості. Цей період ознаменував поворот до чіткого розрахунку та аналізу маржі в банківських операціях. Протягом всієї історії маржа відігравала вирішальну роль у формуванні банківської політики та практики. Промислова революція та наступні фінансові революції каталізували значні зміни в банківських операціях і розрахунку маржі. Розвиток економічних теорій та фінансових інструментів ще більше вдосконалив розрахунки маржі, врахувавши складнощі, пов'язані з диверсифікацією фінансових продуктів та глобалізацією ринків.

У 20-му столітті відбулися суттєві регуляторні зміни та технологічний прогрес, які вплинули на розрахунки маржі та банківську практику. Розвиток комп'ютеризації та аналізу даних надав банкам розширені можливості для більш ефективного аналізу та управління маржею.

Історична траєкторія банківської маржі демонструє її невід'ємну роль в еволюції банківської справи – від елементарних процентних нарахувань до складного показника, що впливає на прийняття фінансових рішень у сучасних банківських установах. Розуміння цього історичного розвитку є ключовим для розуміння сучасного значення та застосування банківської маржі [19].

Розрахунок банківської маржі ґрунтується на фундаментальних фінансових принципах, які визначають різницю між отриманими процентними доходами та понесеними банком процентними витратами. Він обертається навколо основної концепції чистої процентної маржі (NIM), яка кількісно визначає спред між відсотками, отриманими за активами (кредити, цінні папери), і відсотками, сплаченими за зобов'язаннями (депозити, запозичення). NIM є основним показником прибутковості банку, пов'язаної з відсотками.

Чиста процентна маржа (NIM) зазвичай розраховується як:

$$NIM = \frac{\text{interest income} - \text{interest expenses}}{\text{average earning assets}} \times 100 \quad (1.1)$$

Де *interest income* – процентний дохід;

interest expenses – процентні витрати;

average earning assets – середньодоходні активи

Процентний дохід. Дохід, отриманий від активів, що приносять відсотки, включаючи позики, цінні папери та інші інвестиції, що приносять відсотки.

Процентні витрати. Витрати, понесені за процентними зобов'язаннями, такими як депозити, позики та інші зобов'язання, пов'язані з виплатою відсотків.

Середньодоходні активи. Середня вартість активів, що приносять відсотки, якими володіє банк протягом певного періоду.

Крім того, банки можуть розраховувати різні інші види маржі залежно від їхніх конкретних операцій та фінансових продуктів. Вони можуть включати операційну маржу, композиційну маржу або галузеву маржу, кожна з яких призначена для надання детальної інформації про різні аспекти прибутковості банку.

Банки використовують різні методики та формули для розрахунку маржі залежно від операційних моделей, регуляторних вимог та стандартів бухгалтерського обліку. Нюанси розрахунку можуть різнитися, включаючи відмінності у трактуванні непроцентних доходів/витрат, методах оцінки активів та стандартах бухгалтерського обліку [20].

Порівняльний аналіз підходів до розрахунку маржі передбачає оцінку різних методологій, що застосовуються банками, розуміння їхніх переваг, обмежень та впливу на фінансову звітність і процеси прийняття рішень. Такий аналіз має на меті забезпечити всебічне розуміння нюансів розрахунку маржі,

що допоможе в інтерпретації та оцінці фінансового стану і результатів діяльності банку.

Розуміння тонкощів методології розрахунку маржі є необхідним для зацікавлених сторін, регуляторів та аналітиків, щоб точно інтерпретувати та оцінювати прибутковість, схильність до ризиків та операційну ефективність банку, сприяючи таким чином прийняттю обґрунтованих рішень у фінансовій індустрії [21].

Фактори, що впливають на маржу банку, є багатограними і можуть суттєво впливати на його прибутковість. Нижче наведено ключові фактори, що впливають на банківську маржу:

1) Процентні ставки: Коливання процентних ставок під впливом політики центрального банку, економічних умов та ринкових сил безпосередньо впливають на процентні доходи та витрати банку. Зміни ставок впливають на спред між тим, що банки заробляють на кредитах та інвестиціях, і тим, що вони платять за депозитами та запозиченнями.

2) Кредитний ризик: Рівень кредитного ризику, пов'язаного з кредитами та активами, впливає на маржу банку. Вищий кредитний ризик вимагає вищих процентних ставок для компенсації потенційних дефолтів, що зменшує маржу. Ефективні практики управління ризиками пом'якшують ці наслідки.

3) Вартість ресурсів: Банки отримують кошти з різних джерел, таких як депозити, міжбанківське кредитування або випуск облігацій. Вартість залучення цих коштів впливає на загальні процентні витрати, що безпосередньо впливає на маржу.

4) Структура кредитного портфеля: Структура кредитного портфеля банку, включаючи співвідношення кредитів з фіксованою та плаваючою ставкою, впливає на маржу. Кредити зі змінною ставкою чутливі до змін процентних ставок, що впливає на маржу інакше, ніж кредити з фіксованою ставкою.

5) Операційна ефективність: Операційні витрати та ефективність безпосередньо впливають на прибутковість банку. Вищі операційні витрати зменшують маржу, тоді як ефективне управління витратами може її збільшити.

6) Регуляторне середовище: Дотримання регуляторних вимог пов'язане з витратами та операційними коригуваннями, що впливають на загальну прибутковість і маржу банку. Суворі регуляторні вимоги можуть призвести до збільшення витрат на їх дотримання, що впливає на маржу.

7) Економічні умови: Макроекономічні фактори, такі як зростання ВВП, інфляція та рівень безробіття, впливають на кредитоспроможність позичальників, попит на кредити та рівень депозитів, а отже, і на маржу банку.

8) Конкуренція: Інтенсивна конкуренція між банками може призвести до тиску на процентні ставки за кредитами та депозитами. Вища конкуренція часто знижує маржу, оскільки банки прагнуть залучити та утримати клієнтів.

9) Ліквідність ринку: Доступність та вартість коштів на ринку впливають на здатність банку утримувати маржу. Під час ринкового стресу або дефіциту ліквідності вартість коштів може зростати, впливаючи на маржу.

10) Технологічний прогрес: Інвестиції в технологічні інновації можуть підвищити операційну ефективність, знизити витрати і запропонувати нові джерела доходів, позитивно впливаючи на загальну прибутковість і маржу банку.

11) Розуміння цих факторів та їхньої взаємодії має вирішальне значення для банків в управлінні та оптимізації їхньої маржі. Банки повинні розробляти стратегію та адаптуватися до цих впливів, щоб підтримувати стабільну та прибуткову діяльність [22].

Висновки до розділу 1

Розглянуто історію формування маржі банку, встановлено її взаємозв'язок з іншими показниками прибутковості. Доведено, що у ЄС, як і в США, банки можуть адаптуватися до тенденції зниження прибутковості фінансових інструментів двома шляхами: мінімізація швидкості зниження прибутковості та максимізацією прибутку – банки повинні оцінювати

максимально можливий рівень прибутку від активних операцій для формування стратегії розвитку банку з урахуванням обмежень. Визначено порядок розрахунку маржі банку та чинники, які на неї впливають: процентні ставки, кредитний ризик, вартість ресурсів, склад кредитного портфеля, операційна ефективність, регуляторне середовище, економічні умови, конкуренція, ліквідність ринку, технологічний прогрес. У кваліфікаційній роботі обґрунтовується гіпотеза про те, що чиста процентна маржа повинна враховуватися на додаток до інших показників прибутковості активів для оцінки ефективності та стабільності банку. Крім того, є докази того, що це може бути в певному сенсі кращим показником.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДОХОДНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» ТА ТЕНДЕНЦІЙ МАРЖИНАЛЬНОСТІ БАНКУ

2.1 Фінансово-господарський стан АТ КБ «Приватбанк»

Група здійснює свою діяльність відповідно до ліцензії Національного банку України (НБУ) з березня 1992 року. Станом на 31 грудня 2022 року Група має 8 філій і 1200 функціонуючих відділень в Україні та філію на Кіпрі (31 грудня 2021: 20 філій і 1 475 функціонуючих відділень в Україні та філію на Кіпрі) [23].

Група забезпечує універсальне обслуговування для широкого кола клієнтів і є лідером українського ринку в роздрібному сегменті, активно просуваючи послуги для малого й середнього бізнесу та вибірково працюючи в корпоративному секторі. Основу ресурсної бази Групи становлять кошти фізичних осіб в національній валюті зі значною часткою поточних рахунків [24].

Стратегічна мета Групи – нарощування якісного кредитного портфеля роздрібних кредитів та кредитів малому і середньому бізнесу (МСБ). Група має потужну транзакційну платформу Приват24, що дозволяє ефективно обслуговувати операції з ведення рахунків клієнтів всіх сегментів та зумовлює високий рівень комісійних доходів. Поряд з online сервісами Група має розгалужену мережу відділень, банкоматів та терміналів самообслуговування, що дозволяють надавати послуги на всій території країни (за винятком тимчасово окупованих територій) [23].

Пріоритетними напрямками діяльності Групи є підвищення якості процесів обслуговування клієнтів з обов'язковим дотриманням вимог

законодавства, розвиток кредитування з підтриманням високої якості кредитного портфеля, вдосконалення та розробка банківських продуктів/послуг, оптимізація інфраструктури.

Однак, у період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки цільові пріоритети Групи, як державного банку України, полягають в першу чергу в активній участі у забезпеченні фінансової стабільності України, підтримці та стабільності функціонування банківського сектору, забезпеченні фінансування пріоритетних галузей економіки та безперервного функціонування підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури, у тому числі таких, що знаходяться у державній власності [24].

Як визначено в Основних (стратегічних) напрямках діяльності банків державного сектору на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки у період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки державні банки повинні забезпечити досягнення наступних стратегічних цілей: забезпечення фінансової підтримки пріоритетних галузей економіки та підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури; доступність надання банківських послуг для забезпечення захисту прав споживачів, зокрема в рамках соціального захисту населення за умови відсутності фізичної загрози працівникам банку; створення умов для швидкого відновлення надання банківських послуг у повному обсязі та забезпечення функціональності й безперервності роботи банків державного сектору; створення, налагодження та підтримання функціонування ефективної системи фізичної безпеки (центрального апарату та відокремлених підрозділів такого банку, в тому числі безпеки працівників банку), безпеки операційних систем, зокрема з використанням хмарних рішень, та кібербезпеки; впровадження заходів, спрямованих на зниження ризиків, у тому числі реалізації можливих загроз, здійснення заходів з безпеки банку, зокрема контроль за ризиками безпеки (у тому числі фізичної, фінансової, кібербезпеки та безпеки операційних систем), ліквідації та/або мінімізації наслідків реалізованих загроз та кризових ситуацій; безперервна ефективна робота керівників банку для забезпечення прийняття

необхідних управлінських рішень; збереження фінансової стійкості банку, виявлення можливих загроз такій стійкості, а також оперативне реагування на загрози фінансової стійкості та/або їх уникнення [23].

У 2022 році для підтримки населення та бізнесу у період війни Групи реалізувала низку наступних заходів та програм:

- впровадили нові кредитні програми для фізичних осіб та бізнесу: Кредитні канікули, Вихід з кредитних канікул, Реструктуризація (довгострокова), “Платіж 2,5%” (короткострокова реструктуризація) та “Прощення частини боргу”, що було високо оцінено суспільством та 10 Група здобула 1 місце у номінації "Найкраща кредитна підтримка населення під час війни" від “PaySpace Magazine Awards 2022”;
- активізували підтримку бізнесу через нові та актуалізацію діючих програми фінансування, що дозволило профінансувати 19,8 тис. клієнтів на 23,86 млрд грн. Як наслідок - ПриватБанк піднявся на 5 позицій й зайняв 7-е місце по частці ринку кредитування бізнесу. Зокрема, портфель Агро кредитів збільшився в 4,4 рази з весни 2022 року (на кінець 2022 року 3-тє місце в рейтингу НБУ за об'ємом кредитного портфелю Агро кредитів) [24].
- автоматично продовжили період дії карток на 1 рік, клієнту не потрібно звертатись до відділення банку для перевипуску, це стало особливо важливим клієнтам на тимчасово окупованих територіях;
- реалізували оформлення нових та перевипуск діючих карток у Приват24;
- зменшили тарифи за переказ власних коштів з кредитних карток;
- для волонтерів відмінили комісії за поповнення рахунку та зняття готівки, створили окремі зручні та пільгові умови для обслуговування Благодійних організацій;
- розвивали диджитал карти “єПідтримка”, яка після початку повномасштабного вторгнення зазнала модернізації і за її допомогою клієнти змогли отримувати від державні нові види виплат: виплата за

вакцинацію COVID 19; виплата громадянам, які втратили роботу через початок повномасштабного вторгнення; виплати внутрішньо переміщеним особам; виплати по військовим облігаціям.

- розробили та впровадили преміальні digital-картки всіх рівнів (без пластику), для забезпечення розрахунків картою, відкриття додаткових і нових рахунків, перевипуску без візиту у відділення;
- для бізнесу було впроваджено новий процес відео-зустрічей, що також спростило клієнтам оформлення банківських послуги без відвідування відділень;
- вкладникам були запропоновані нові види вкладів та сервісів, а саме: спеціальний вклад для воєнних “Слава Героям”, новий вклад “Капітал”, можливість купувати іноземну валюту за вигідним курсом в еквіваленті до 100 тис. грн. щомісячно з подальшим розміщенням придбаної валюти на строкових депозитах.
- для підтримки безготівкових розрахунків з початку 2022 року активно впроваджували застосунок “Термінал” для прийому оплати картками (більше 22 тис. підключень впродовж року);
- підтримували бізнес через розробку різноманітних інструментів в Приват 24 для бізнесу.

Зокрема запроваджені нові застосунки та сервіси:

- застосунок “Каса” для надання послуги фіскалізації на POS-терміналах Групи;
- сервіс “Бюджет”, який дає змогу одержувати онлайн актуальну інформацію щодо заборгованості/переплати за податками, дані про податкову, за розрахунками з якою виникла заборгованість та можливість сформувати платіж до бюджету із автоматично заповненими реквізитами і сплатити податки;
- сервіс “Інвойсинг” - для виставлення та оплати електронних рахунків-фактур юридичними особами та ФОП (B2B розрахунки);

- сервіс “Електронна звітність”, який дозволяє ФОП складати і відправляти електронні звіти в державні органи в т.ч. цілодобово;
- застосунок «ПриватКамера» який дозволяє дистанційно вивчати бізнес клієнта та надає можливість підприємцям, керівникам та представникам підприємств без відриву від виробництва передати в банк необхідну інформацію про свій бізнес чи заставне майно з метою отримання фінансування [23].

2.2. Аналіз основних показників АТ КБ «Приватбанк»

У 2022 році Банк залишався операційно ефективним, обмеживши всі витрати, не пов’язані із забезпеченням безперервності діяльності. АТ КБ «Приватбанк» ретельно управляємо ризиками. Сформували резерви під очікувані збитки внаслідок бойових дій, а також резерви для покриття підвищених кредитних ризиків за умов війни. Навіть за таких умов Банк завершив 2022 рік з чистим прибутком понад 30 млрд грн, 80% з яких, а саме 24,15 млрд грн, спрямовано до державного бюджету у вигляді дивідендів. Такі результати є свідченням, що банк ефективно управляє своїми ресурсами та демонструє високий рівень відповідальності перед державою та суспільством. Перед ПриватБанком, як провідним гравцем, зберігається завдання утримання стабільності та розвитку фінансового ринку України й надалі. Ми розраховуємо, що разом з Урядом України й іншими фінансовими установами Банк долучиться до відновлення економіки та післявоєнної відбудови [25].

Спільними зусиллями держави та банківської системи у межах Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» профінансовано малий і середній бізнес, забезпечено кредитну підтримку важливих для економіки галузей. З початком запровадження воєнного стану Банк послідовно підтримував населення та бізнес, зокрема, продовжував кредитування і надавав можливості для реструктуризації заборгованостей за наявними кредитами [25].

АТ КБ «Приватбанк» надав нових кредитів малому та середньому бізнесу на 23,8 млрд грн, що на 25% більше показника 2021 року. У тому числі видали нових кредитів агробізнесу на 13,3 млрд грн, збільшивши портфель таких кредитів у 3,7 раза. Чисті кредити клієнтам за рік зменшились на 0,2% до 68,08 млрд грн на фоні збільшення резервів під кредитні збитки. Запровадили кредитні канікули, пільгові відсотки по кредитах на картках [26].

Висока довіра клієнтів та зростання обсягу коштів забезпечили високий рівень ліквідності. Коефіцієнт покриття ліквідністю LCR за всіма валютами становив 311% (при нормативному значенні 100%). Кількість активних клієнтів Приват24 з початку війни зросла на 11% до 13,1 млн осіб, активних клієнтів Приват24 для бізнесу – на 29% до 462 тис. Обсяг безготівкових транзакцій в мережі POS-терміналів зріс на 17% у порівнянні з 2021-м до 551 млрд грн на фоні зростання загального рівня cashless в країні як більш швидкого та безпечного способу розрахунків [26].

Кількість активних POS-терміналів становила 223 тис. шт., з них – 7,2 тис. шт. додаток «Термінал» у смартфоні, що допоміг малому бізнесу приймати платежі за відсутності світла. Загалом чистий комісійний дохід у порівнянні з 2021-м знизився на 12% до 20,4 млрд грн [27].

З початком повномасштабної війни розширили благодійну діяльність, спрямувавши 81,8 млн грн власних коштів на допомогу ЗСУ та гуманітарну підтримку. Ініціювали програму «Допомога шпиталям та медзакладам України», в рамках якої зібрали 46,2 млн грн, закупили та доставили обладнання в 19 медзакладів. За підсумками року на спецрахунок в НБУ для ЗСУ через канали Банку було перераховано 2,7 млрд грн, на рахунки благодійного фонду «Повернись живим» – понад 1,1 млрд грн [27].

Банк забезпечує універсальне обслуговування широкому колу клієнтів і є лідером ринку в роздрібному сегменті. Основу ресурсної бази Банку становлять кошти населення в національній валюті зі значною часткою поточних рахунків. Довіра клієнтів, оперативне реагування на нові виклики та потреби клієнтів забезпечили нам зміцнення лідерських позицій. За рік нашими новими

клієнтами стали 150 тис. осіб, завдяки чому кількість активних клієнтів становила 18,3 млн осіб. Кошти населення за рік зросли на 48% — до 334 млрд грн [28].

Ми робили і продовжуємо робити все, щоб забезпечити доступність і безпеку наших послуг у складні часи. З першого дня війни ми тримали лінію фінансової оборони України, забезпечуючи безперебійну роботу електронних сервісів, мережі відділень і банкоматів (у всіх населених пунктах, де не було прямої воєнної загрози) [28].

Ми значно збільшили ліміти на зняття готівки, дали можливість клієнтам не тільки нашого Банку, а й інших банків знімати готівку в мережі банкоматів. Такі заходи вплинули на зміцнення довіри клієнтів до Банку та фінансової системи загалом.

З першого дня війни ми не зупиняли кредитування українців. Маючи 8,5 млн клієнтів із кредитними картками, Банк свідомо вирішив підтримати їх і не став зменшувати кредитні ліміти. Завдяки цьому наша частка ринку в роздрібному кредитному портфелі зросла з 26% до 32%. На підтримку клієнтів Банк в березні 2022 року не нараховував проценти по кредитах узагалі, після чого запровадив кредитні канікули. Завдяки турботі про клієнтів, вдосконаленню наших сервісів та забезпеченню їхньої безпеки роздрібна банківська діяльність зберігає прибутковість, генеруючи більшу частину прибутку Банку [29].

АТ КБ «Приватбанк» постійно працюємо над тим, щоб зробити фінансовий досвід своїх клієнтів кращим, допомагати їм ефективно управляти фінансами та розвиватися. Як основний банк для юридичних осіб АТ КБ «Приватбанк» збільшив частку ринку (за оцінками компанії СБР) з 45% до 47%, в тому числі за рахунок комплексного обслуговування клієнтів через «тарифні пакети». Завдяки інноваційним сервісам, турботі про безпеку та доступність операцій АТ КБ «Приватбанк» є основним банком для 62% фізичних осіб підприємців [29].

Кошти юридичних осіб за рік зросли на 37% до 131 млрд. грн. Частка ринку з еквайрингу зросла до 61,5%. Послідовно підтримуючи економіку, продовжуємо нарощувати якісний кредитний портфель кредитів для МСБ. На фоні значного зменшення загальної кількості банків, що активно працюють з МСБ, за 2022 рік ми збільшили свій кредитний портфель в сегменті на 60%, а частка ринку кредитування юридичних осіб перевищила 5%. Зростання відбулось зокрема завдяки державним програмам допомоги бізнесу під час війни. Підприємства найбільше користувалися кредитними програмами АТ КБ «Приватбанк», щоб продовжувати працювати та розвиватися. Однак АТ КБ «Приватбанк» підтримуємо бізнес не тільки за рахунок звичайного фінансування на обігові потреби в рамках програми «Доступні кредити» [28].

Рисунок 2.1 – Показники кредитного портфелю та коштів клієнтів [28].

Банк посідаємо друге місце на ринках фінансування інвестиційних потреб та лізингу і розвиває кредитування агросектору. Розуміючи важливість фінансування галузей, що забезпечують країні продовольчу безпеку та експорт, адаптується до реалій воєнного стану.

АТ КБ «Приватбанк» є безумовним лідером в Україні за кількістю випущених платіжних карток: 25.8 млн активних карток на кінець 2022 року.

Мережеві операції АТ КБ «Приватбанк» (див. рис.2.2).

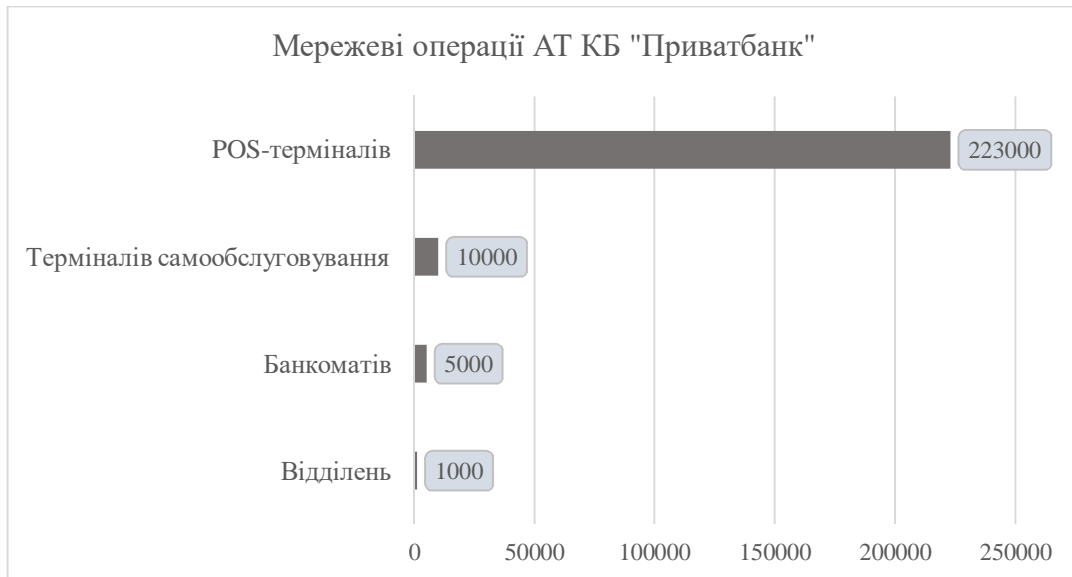

Рисунок 2.2 – Мережеві операції АТ КБ «Приватбанк» [29].

Як найбільший банк-емітент завдяки зручній та розгалуженій сервісній мережі та потужній екосистемі Приват24, ми також є лідером з р2р переказів, обсяг яких за 2022 рік становить понад 2 трлн грн, а кількість – 1 млрд транзакцій. За допомогою наших сервісів 4,5 млн українців здійснили більше 28 млн міжнародних грошових переказів з-за кордону. В умовах війни та вимушеної міграції за рік кількість здійснених через наш Банк міжнародних переказів зростає на 16%, а загальна сума — на 7%.

2.3 Аналіз доходності та тенденцій маржинальності АТ КБ «Приватбанк»

Аналіз доходів банку – це процес вивчення та оцінки усіх джерел доходів, які банк отримує в результаті своєї діяльності. Доходи банку можуть бути різноманітні, і вони можуть включати не лише процентні доходи, а й інші види доходів, такі як комісійні, операційні та інші.

Основні етапи аналізу доходів банку включають:

1) Розбір джерел доходів: Це включає вивчення різних джерел доходів, таких як процентні доходи від кредитів, комісійні за послуги, операційні доходи від торгівлі цінними паперами тощо.

2) Оцінка доходності різних секторів бізнесу: Аналіз доходів за окремими секторами діяльності банку (наприклад, корпоративне кредитування, роздрібні банківські послуги) допомагає з'ясувати, які галузі приносять більше прибутку.

3) Порівняння з минулими показниками: Порівняння доходів з попередніми періодами допомагає виявити тенденції в доходності та зрозуміти, які фактори впливають на зміну доходів банку з часом.

4) Ефективність управління активами та пасивами: Аналіз управління балансом банку допомагає виявити ефективність використання ресурсів та оптимізацію доходів. При цьому можна застосувати наступні відносні показники: загальну рентабельність, чисту маржу, спред.

5) Розгляд стратегій максимізації доходів: Розробка стратегій для підвищення доходів, включаючи введення нових продуктів або оптимізацію існуючих.

Динаміка процентних доходів наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка процентних доходів АТ КБ «Приватбанк»

Процентні доходи	2021 р	2022 р	Абс. приріст	Темп зростання, %	Темп приросту, %
Кредити та аванси фізичним особам	17949	15634	-2315,0	87,1	-12,9
Інвестиційні ЦП за СВІСД	9596	12712	3116,0	132,5	32,5
Кредити та аванси банкам	1190	6857	5667,0	576,2	476,2
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу (МСП)	1837	2816	979,0	153,3	53,3
Кредити та аванси юридичним особам	238	523	285,0	219,7	119,7
Грошові кошти та їх еквіваленти	5	343	338,0	6860,0	6760,0
Інвестиційні ЦП за АС	58	21	-37,0	36,2	-63,8
Інші процентні доходи	4984	4781	-203,0	95,9	-4,1
Процентні доходи	35857	43687	7830,0	121,8	21,8

Аналіз доходів банку допомагає розуміти, які частини бізнесу приносять найбільший прибуток, та виявляти можливості для покращення доходності банку в цілому. Виходячи з процентних доходів кредитів фізичним особам можна стверджувати, що вартість їх зменшилась на 22315 млн. грн, спостерігається від'ємний темп приросту. Спостерігається значне скорочення процентних доходів від інвестиційних цінних паперів. Слід зазначити позитивний факт зростання процентних доходів від кредитів та авансів банкам, вартість яких збільшилась майже в 6 разів.

Таблиця 2.2 – Динаміка комісійних доходів АТ КБ «Приватбанк»

Комісійні доходи	2021 р	2022 р	Абс. приріст	Темп зростання, %	Темп приросту, %
Розрахункові операції	11488	9982	-1506,0	86,9	-13,1
Зняття готівки	7891	7130	-761,0	90,4	-9,6
Міжнародні платіжні системи	6633	6625	-8,0	99,9	-0,1
Еквайринг	5514	9018	3504,0	163,5	63,5
Касові операції	46	78	32,0	169,6	69,6
Інше	1373	2224	851,0	162,0	62,0
Всього комісійних доходів	32945	35057	2112,0	106,4	6,4

Необхідно визначити, що загальна вартість комісійних доходів збільшилась на 2112 млн.грн, що складає 106,4%. Слід зазначити збільшення грошового потоку від еквайрингу (63,5%), касових операцій (69,6%), а також зростання інших доходів (62%). Негативні тенденції простежуються за доходами по розрахунковим операціям, темп приросту по яким від'ємний та складає -13,1%.

Процентні доходи за роздрібною банківською діяльністю зменшились на 2333 млн.грн але чистий процентних дохід констатує більш ефективну роботу банку та збільшення у розмірі 680 млн.грн. Позитивну тенденцію мають сектори з обслуговування бізнес –клієнтів та операції з управління капіталом, за ними процентні доходи склали відповідно 1212 млн. грн та 247 млн.грн.

Таблиця 2.3 – Динаміка доходів за сегментами АТ КБ «Приватбанк»

Показник	Роздрібна банківська діяльність	Банківська діяльність з обслуговування бізнес-клієнтів	Активи та зобов'язання, що управляються як окремий портфель	Діяльність на ринках капіталу	Управління капіталом та інші функції централізованого управління	Всього за сегментами
Процентні доходи, млн.грн						
2021	18162	2179	232	5543	9738	35854
2022	15829	3391	94	14387	9985	43686
Відх (+,-)	-2333	1212	-138	8844	247	7832
Чистий процентний дохід, млн.грн						
2021	17599	3180	-540	2344	6734	29317
2022	18279	4100	47	8051	9441	39918
Відх (+,-)	680	920	587	5707	2707	10601
Комісійні доходи, млн.грн						
2021	21741	12996	3	317	0	65057
2022	22514	9912	3	190	326	32945
Відх (+,-)	773	-3084	0	-127	326	-32112
Чистий комісійний дохід, млн.грн						
2021	14033	9266	3	71	-156	23217
2022	12415	8020	3	150	-148	20440
Відх (+,-)	-1618	-1246	0	79	8	-2777

Найбільш значимим сегментом АТ КБ «Приватбанк» в період 2021-2022 рр. є діяльність на ринках капіталу, чисті процентні доходи та комісійні доходи якого склали відповідно 2707 млн.грн та 79 млн.грн.

Таблиця 2.3 – Динаміка чистої процентної маржі та спреду

Комісійні доходи	2021 р	2022 р	Відх (+,-)
Загальні доходи, млн.грн	70914	76632	70914
Процентні доходи, млн.грн	35857	43687	35857
Процентні витрати, млн.грн	3767	6533	3767
Активи, млн.грн	401385	540658	401385
Чистий прибуток, млн.грн	35242	30254	35242
Надані кредити	94461	78921	94461
Підпроцентні зобов'язання	325021	471991	325021
Загальна рентабельність	49,6	39,4	49,6
Чиста процентна маржа, %	7,99	6,87	-
Спред, %	-7,7	8,3	-

За період з 2021 по 2022 рік банк збільшив загальні доходи з 70,914 млн грн до 76,632 млн грн. Також спостерігається значне зростання активів банку з 401,385 млн грн до 540,658 млн грн. Це може свідчити про розширення фінансової діяльності банку та покращення його ринкового позиціонування.

Незважаючи на зростання загальних доходів, чистий прибуток банку зменшився з 35,242 млн грн до 30,254 млн грн. Загальна рентабельність також зменшилася з 49,6% до 39,4%. Даний факт підтверджує меншу ефективність управління витратами банку або збільшення витрат при зростанні обсягу діяльності.

Процентні доходи банку зросли з 35,857 млн грн до 43,687 млн грн, що може свідчити про збільшення обсягу кредитування. Однак, процентні витрати також значно зросли з 3,767 млн грн до 6,533 млн грн, що може вказувати на збільшення витрат на залучення коштів.

Чиста процентна маржа зменшилася з 7,99% до 6,87%, що вказує на зниження рівня прибутковості банку від своєї основної діяльності. Однак, спостерігається позитивний спред у 8,3%, що підтверджує ефективне керування процентними ставками.

Висновки до розділу 2 кваліфікаційної роботи

В цілому можна стверджувати, хоча банк показав зростання обсягу діяльності та доходів, показники прибутковості та ефективності можуть створювати певні труднощі для банку. Низька рентабельність та зниження чистої процентної маржі можуть бути сигналами для банку щодо оптимізації витрат та підвищення ефективності управління активами та пасивами для забезпечення стійкості та прибутковості в майбутньому.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДОХОДНІСТЮ ДЕРЖАВНОГО БАНКУ У НАПРЯМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАРЖИНАЛЬНОСТІ

3.1 Оптимізація капіталу банку

Проблема адекватності капіталу в банківській справі вважається однією з ключових і найбільш складних у теорії банківського сектору. Термін «адекватність капіталу» відображає рівень стабільності та ризиковості банку і передбачає розуміння банківського капіталу як засобу покриття можливих збитків.

За останні десятиріччя регулюючі органи багатьох країн встановили мінімальні норми (стандарти) достатності капіталу. Збільшення обсягів банківської діяльності, інфляційні процеси та зростаючий ризик на фінансових ринках створили об'єктивну потребу в підвищенні капіталу банку, що відповідає вимогам вкладників, інвесторів, кредиторів та органів нагляду [30].

Для реєстрації банку необхідно забезпечити мінімальний обов'язковий розмір статутного капіталу та дотримуватися встановлених норм достатності капіталу протягом усього періоду функціонування. У банківській практиці існують різні методи визначення достатності капіталу.

Один із методів – *метод лівереджу*, який базується на визначенні співвідношення між власним та залученим капіталом. Цей метод, визначаючи норматив співвідношення, не розрізняє різні види капіталу, не враховує рівень ризику активів та операцій, а також не враховує позабалансові ризики. У сучасних умовах банківської практики метод лівереджу може використовуватися паралельно з іншими методами для комплексної оцінки адекватності капіталу, спираючись на більш розширені методика оцінки ризику та фінансової стійкості [31].

Метод порівняльного аналізу показників є важливим засобом для оцінки адекватності капіталу у банківській справі. Даний метод базується на розгляді

показників, таких як відношення сукупного капіталу до сукупних активів банку, відношення капіталу до депозитних зобов'язань та до ризикових активів, які визначаються як загальна сума активів, за винятком готівки та державних цінних паперів. Наглядові органи та регулятори систематично аналізують та контролюють ці показники, враховуючи різноманітні методи структурного, порівняльного та динамічного аналізу. Проте, не встановлені стандарти чи конкретні граничні значення для цих показників, що призводить до відсутності єдиної загальноприйнятої норми адекватності капіталу [32].

Одним із недоліків методу порівняльного аналізу показників є суб'єктивний характер його оцінок та висновків, а також значна трудомісткість у проведенні. Дослідження вказують на неефективність цього методу для впливу на капітал банків, зокрема вказуючи на погіршення показників капіталу американських банків у тривалому періоді від 30-х до 80-х років минулого століття [32].

Метод експертних оцінок ґрунтується на аналізі якісних оцінок експертів щодо різноманітних аспектів управління банком, його прибутковості, ліквідності та ризиків, пов'язаних з зовнішніми та внутрішніми чинниками. Цей метод успішно використовується для оцінювання капіталу окремих банків, але через значну масштабність банківської системи та її різноманітність, застосування цього методу на системному рівні є викликом [30].

Метод визначення адекватності капіталу за міжнародними стандартами, відомий як Базельська угода про конвергенцію капіталу, відіграє ключову роль у регулюванні банківської системи та забезпеченні стабільності міжнародного фінансового ринку [32].

«Базельська угода про конвергенцію капіталу» становить важливий міжнародний інструмент регулювання банківської системи, розроблений Базельським комітетом з метою створення єдиних стандартів адекватності капіталу для банківських установ. Виникнення угоди у 1987 році було обумовлене необхідністю забезпечення стабільності фінансової системи,

оскільки банківська діяльність стала активнішою на міжнародному рівні та призвела до збільшення кредитного ризику.

Ця угода, ухвалена представниками 12 провідних індустріальних країн, встановлює два типи капіталу для банків: основний та додатковий. Основний капітал включає стабільні складові, такі як звичайні акції, нерозподілений прибуток та деякі інші елементи, які характеризуються високою стабільністю. Додатковий капітал, натомість, включає менш стабільні складові, вартість яких може змінюватися.

Важливим аспектом угоди є можливість країн-учасниць самостійно встановлювати коефіцієнти ризику та складові капіталу, однак вони зобов'язані приводити власні вимоги до адекватності капіталу у відповідність з міжнародними стандартами.

Базельська угода стала важливим кроком у регулюванні банківської системи, надаючи загальні стандарти та систему міжнародного регулювання, які сприяють стабілізації та ефективності міжнародного фінансового ринку.

Міжнародні стандарти достатності капіталу вимагають додержання мінімально допустимих нормативів основного капіталу $N1$ та сукупного капіталу $N2$:

$$N1 = \frac{K1}{CA_p} \times 100^3 \quad 4\% \quad (3.1)$$

$$N2 = \frac{K1 + K2}{CA_p} \times 100^3 \quad 8\% \quad (3.2)$$

Де

$K1, K2$ — капітал відповідно основний і додатковий, причому $K2 \leq K1$;

CA_p – сукупні активи та позабалансові зобов'язання, зважені за ризиком.

Метод управління банківським капіталом в Україні

В Україні контроль над розміром капіталу комерційних банків здійснюється через встановлення Національним банком мінімальних вимог, спрямованих на забезпечення стійкості та надійності фінансової системи. Цей процес включає встановлення мінімальних вимог до абсолютної величини капіталу в грошовому вираженні та визначення відносних показників, таких як нормативи платоспроможності та достатності капіталу, які регулюють відношення між капіталом та активами банку [33].

Нормативи Н1 та Н2 встановлюють мінімальний розмір капіталу та статутного капіталу відповідно. Норматив Н1 обчислюється як сума основного та додаткового капіталу з врахуванням основних засобів та відвернень. Капіталний резерв банку формується та розраховується з урахуванням міжнародних стандартів. У випадку невиконання банком встановлених нормативів Н1, Національний банк України (НБУ) встановлює механізм нарощування капітальної бази [32].

Однак нормативи Н1 та Н2 не враховують відношення капіталу до активів банку та ризиків активних операцій. З цією метою НБУ встановлює нормативи платоспроможності (Н3) та достатності капіталу (Н4), спрямовані на регулювання цих аспектів банківської діяльності. Норматив платоспроможності (Н3) визначає співвідношення капіталу та активів банку, а норматив достатності капіталу (Н4) регулює рівень ризиків, пов'язаних з активними операціями.

Норматив платоспроможності банку Н3 визначається як відношення капіталу K до активів A_p , зважених за ступенем ризику за допомогою відповідних коефіцієнтів. Цей норматив розраховується:

$$H3 = \frac{K}{A_p} \times 100. \quad (3.3)$$

Україна встановила нормативи платоспроможності, такі як НЗ, для комерційних банків з метою контролювати їхню фінансову стійкість та забезпечити адекватність капіталу для проведення операцій, які є ключовими для банківської сфери. Норматив НЗ визначає мінімальний рівень, який не повинен бути нижчим за 8%. Цей показник оцінює відношення між капіталом банку та ризикозаваженими активами, що відображає справжню можливість банку витримати ризики, пов'язані з його операціями.

Згідно із зазначеним нормативом, українські банки повинні відповідати міжнародним стандартам достатності капіталу, установленим Базельською угодою. Якщо сукупний капітал банку відповідає нормативу N2, то автоматично виконується й норматив основного капіталу N1. Це важливо для забезпечення стабільності та відповідності банківської системи міжнародним стандартам.

Рівень ризику, пов'язаний з активними операціями банку, регулюється Національним банком України, який класифікує всі активи на п'ять груп залежно від ступеня ризику та ймовірності втрати частини їх вартості. Наприклад, безризикові активи, які включають банкноти, монети та дорожні чеки, мають коефіцієнт ризику нуль, тоді як більшість активів, таких як кредити та боргові цінні папери, віднесені до високоризикових операцій і мають коефіцієнт ризику 100% [31].

Для оцінки значення ризикованих активів A_p використовують відповідні коефіцієнти ризику для кожного виду активу та рахунків та знаходять загальну суму, що використовується для розрахунку показника платоспроможності НЗ. Така система регулювання дозволяє визначати адекватність капіталу для забезпечення фінансової стабільності банків у системі банківських операцій.

Норматив достатності капіталу Н4 визначається як відношення сукупного капіталу банку до загальних активів банку (зменшених на створені відповідні резерви) ЗА:

$$H4 = \frac{K}{A} \times 100. \quad (3.3)$$

Нормативне значення Н4 має бути не нижче за 4%.

Норматив Н4 визначає рівень достатності капіталу банку у відношенні до загального обсягу його діяльності, незалежно від різних видів ризиків, що виникають у банківській сфері. Цей показник використовується в українській банківській практиці для підвищення контролю за відповідністю обсягу капіталу активам банку. У міжнародних стандартах використання подібного показника не передбачено.

З метою забезпечення реального процесу капіталізації банківської системи, Національний банк України (НБУ) розробив систему визначення категорій банків в залежності від обсягу їхнього капіталу. Згідно цієї системи, всі банки класифікуються у одну з трьох категорій капіталу. Для кожної категорії розроблено відповідну програму збільшення капітальної бази та конкретні рекомендації стосовно політики виплати дивідендів банку. Ця система категоризації капіталу спрямована на посилення контролю за процесом капіталізації банків з боку НБУ та створення умов для реального зростання капіталу комерційними банками України.

Ця система може бути розглянута як метод централізованого управління капіталом банківської системи в цілому. Її основна мета полягає у спрощенні процесу нарощування капітальної бази та забезпеченні підвищення рівня капіталізації банків.

Розрахуємо за допомогою наведеного методу достатність капіталу для ПАТ КБ «Приватбанк»

Розмір капіталу комерційного банку становить 57937 млн. грн., у тому числі основний капітал – 206060 тис. грн. Активи банку наведені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Розрахунок активів зважених за ступенем ризику

№ п/п	Назва активу	Сума, млн.грн	Коефіцієнт ризику, %	Активи, зважені за ризиком, млн.грн
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	96 380	0	0
2	Цінні папери	239 752	0	0
3	Кошти в інших банках	103 837	50	51918,5
4	Кредити, надані клієнтам	68 084	100	68084
5	Основні фонди, інші активи	22200	100	22200
6	Зобов'язання з кредитування		50	5202,5
	Усього	540 658	*	147405

1. Визначимо відповідність нормативам достатності капіталу за Базельською угодою та вимогами НБУ.

2. Якщо банк розширить свою кредитну діяльність і збільшить обсяг кредитування на 20%, то як це вплине на рівень достатності капіталу за інших рівних умов?

Для розрахунку активів, зважених за ризиком, кожену статтю активів та позабалансових елементів слід помножити на відповідний коефіцієнт ризику і поділити на 100 (оскільки коефіцієнти виражені у відсотках). Маємо:

$$N1 = (57937 : 147405) \times 100 = 39\%;$$

$$N2 = (206060 : 147405) \times 100 = 139\%;$$

$$N4 = (57937 : 540 658) \times 100 = 11\%.$$

У даному банку нормативів достатності капіталу за міжнародними стандартами додержують. Відповідний норматив для основного капіталу становить 20%, що перевищує обов'язковий мінімум 4%, а норматив сукупного капіталу досяг 139% (обов'язкове значення становить 8%). Норматив платоспроможності банку Н3, установлений НБУ, розраховується аналогічно Н2, тому можна зробити висновок про додержання комерційним банком даного економічного показника. Норматив достатності капіталу Н4 за визначенням НБУ має бути не нижчим за 4%, а в банку він становить 11%.

Отже, даний банк має достатньо сильні капітальні позиції, про що свідчить перевищення всіх нормативних вимог достатності капіталу.

2. Банк планує розширити кредитну діяльність на 120% (середній темп зростання вартості кредитного портфелю за останні 5 років), то обсяг кредитів збільшиться на суму 81700 грн. ($68084 \cdot 1,2 = 81700$). На таку саму величину зросте загальна сума активів, зважених за ризиком, оскільки кредити мають коефіцієнт ризику 100%. Сума ризикозважених активів становитиме 161021 млн.грн Далі обчислюємо:

$$N1 = (57937 : 161021) \times 100 = 35\%;$$

$$N2 = (206060 : 161021) \times 100 = 127\%;$$

$$N4 = (57937 : 554274) \times 100 = 10\%.$$

Як показують розрахунки, за умови розширення кредитної діяльності в банку нормативи N1 і N4 перевищують обов'язкове значення. Тому перед менеджментом банку постає завдання зменшити капітал до розміру, який задовольнить обов'язкові вимоги регулюючих органів. У даному разі необхідно зменшити капітал до 12881 млн.грн ($161021 * 0,08 = 12881$).

Результати розрахунків наведені в табл. 3.2

Таблиця 3.2 – Розрахунок збільшення капіталу до розміру, який задовольнить обов'язкові вимоги регулюючих органів

Показники	2022р.	План	Відх. (+,-)
1. Капітал банку, млн.грн	57937	12881	-45056
в т.ч основний капітал, млн.грн	206060	206060	0
2. Активи, млн.грн	540658	554274	13616
3. Активи зважені на ризик, млн.грн	147405	161021	13616
4. Норматив (N1), %	39	35	-4
5. Норматив (N2), %	139	127	-12
6. Норматив (N4), %	11	10	-1
7. Кредитний портфель (середній темп зростання кредитного портфеля – 120%), млн.грн	68084	81700	13616
8. Чиста процентна маржа,%	7,99	9,58	1,59

Менеджмент банку має проаналізувати всі можливі джерела поповнення капіталу і вибрати найдешевші та найбезпечніші, використовуючи відповідні методи управління капіталом банку.

В результаті запропонованих заходів оптимізації капіталу банку чиста процентна маржа збільшиться на 1,59 %, кредитний портфель збільшиться на 13616 млн.грн.

3.2. Шляхи поліпшення управління проблемними активами АТ КБ «Приватбанк»

Фахівці виділяють внутрішньобанківські та зовнішні методи управління проблемними активами. Внутрішньобанківські методи управління проблемними активами передбачають раннє регулювання ризик-менеджерів

банків на погіршення обслуговування позичальниками кредитів і включають реабілітацію кредитної заборгованості та відновлення можливості позичальників генерувати грошові потоки для обслуговування кредитів. Одним із найефективніших внутрішньобанківських методів роботи з проблемними кредитами є реструктуризація кредитної заборгованості. Світова практика виробила наступні способи реструктуризації: кредитні канікули, зміна схеми погашення кредиту з класичної на ануїтетну, пролонгація кредиту, конверсія валюти, прощення пені та штрафних санкцій, зниження відсоткової ставки. Дослідження вітчизняної практики реалізації зазначених способів реструктуризації кредитної заборгованості можливість говорити про обмежені можливості застосування банками цих способів. Аналіз показує, що недоліками внутрішньобанківських методів управління проблемними активами є втрата ліквідності, відволікання істотних фінансових ресурсів від основної діяльності, утримання на балансі банку прогнозованих фінансових втрат за ризиками, обмежена гнучкість застосування [34].

Паралельно із застосуванням внутрішніх методів управління проблемними активами українські банки використовують такі ефективні зовнішні методи управління проблемними кредитами як передача їх в управління третій особі (колектору) та продаж їх непов'язаній фінансовій компанії на умовах факторингу. Це дозволяє не збільшувати обсяги резервів під проблемні кредити, зменшувати обсяги операційних та виробничих витрат [35].

Зарубіжний досвід свідчить, що ефективно розв'язати проблему управління проблемними активами банків на пізніх стадіях роботи із заборгованістю можна також шляхом передачі (продажі) проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу (SPV onshore / offshore). Компанії SPV – це фінансові організації спеціалізованого призначення, основна мета яких полягає у викупі у неплатоспроможних банків проблемних активів, заставного забезпечення та відновленні їх платоспроможності після реалізації пулу проблемних активів за договірною ціною. Впровадження кращого світового досвіду передачі проблемних активів

пов'язаній фінансовій компанії через механізм SPV - onshore передбачає частковий переказ проблемних кредитів юридичній особі, яка відокремлена від банку та не консолідується на його рівні . Альтернативним є механізм продажу проблемних активів із частковим їх фінансуванням на принципах SPV - offshore за участі капіталу інвестора. Перевагами реалізації такого механізму є повна участь банку у розподілу прибутку за кредитним портфелем, поліпшення ідентифікації, оцінювання та регулювання кредитних ризиків портфеля тощо [36].

Фахівці виділяють наступні основні переваги та недоліки вказаних методів управління проблемними кредитами (таблиця 3.3).

Описані методи стосуються зменшення питомої ваги проблемних активів для окремого банку і являються децентралізованими.

Таблиця 3.3 – Порівняльна характеристика методів управління проблемними активами комерційного банку

Методи та критерії	Бухгалтерський облік	Достатність капіталу	Ліквідність	Ефективність управління	Прибутковість портфеля
Передача проблемних активів в управління в третій особі (колектору)	Проблемні активи залишаються на балансі банку, відображення збитків у фінансовій звітності банку	Вплив незначний	Незначне поліпшення ліквідності за рахунок повернення кредитів	Оплата послуг колектора	Розподіл участі у прибутку за портфелем
Продаж проблемних активів непов'язаній фінансовій компанії на умовах факторингу	Поліпшення структури кредитного портфеля, реалізація збитків у фінансовій звітності банку	Істотне зменшення тиску на регулятивний капітал	Швидке зростання ліквідності	Вивільнення внутрішніх ресурсів банку на інші цілі, відсутність операційних витрат	Відсутність участі у розподілі прибутку за портфелем, суттєва знижка при продажу
Передача/ продаж проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії (SPVonshore/offshore)	Передбачає оптимізацію структури балансу банку	Зменшення тиску на регулятивний капітал	Не передбачає збільшення ліквідності	Вищий рівень віддачі за проблемними активами, економія внутрішніх ресурсів банку	Розподіл участі у прибутку за портфелем, істотні втрати при продажу

У період фінансової кризи важливим є централізована підтримка держави банківської системи. Централізований спосіб передбачає створення державою спеціалізованої установи з викупу та управління проблемними активами всієї банківської системи. У цьому випадку проблемні активи обмінюються на боргові зобов'язання уряду. Процедуру викупу проблемних активів банківських установ у Чилі, Угорщині, Польщі здійснювали безпосередньо центральні банки, а в Чехії, США, Мексиці, Південній Кореї – агентства з реструктуризації. При цьому застосовувалося часткове, або повне придбання проблемних активів банків [37].

Одним можливих із варіантів вирішення проблеми токсичних активів банківської системи є створення «поганого» банку. Термін «поганий» банк вперше з'явився у практиці у 1988 році, коли американський Меллон Банк перемістив свої «погані» позики у сфері енергетики та нерухомості в Грант Стріт Нешенел Бенк (GSNB) і продовжував здійснювати прибуткову діяльність. GSNB, в свою чергу було ліквідовано на протязі семи років без необхідності додаткових капіталовкладень [36].

Найуспішнішим досвідом створення державного «поганого» банку виявився шведський досвід. Для подолання масштабної банківської кризи восени 1992 року шведи створили спеціалізовану державну установу – Securum, яка викупувала проблемні банківські активи і брала на себе подальшу турботу про них.

Головним її завданням було поновлення кредитування. Розподіл банків на «хороші» і «погані» давав змогу повернути перші до нормальної діяльності, щоб потім уряд міг їх продати, виручивши значні кошти. Завдання Securum полягало в тому, щоб повернути платникам податків якомога більше грошей із прийнятих нею у Nordbanken проблемних банківських активів на суму понад 12 млрд. дол. США, куплених із дисконтом. Nordbanken зміг провести реструктуризацію і до 1995 року став одним із найприбутковіших банків Швеції. Securum до 1994 року рефінансувала більшість «поганих»

активів і в 1997 році припинив діяльність [35].

Характерною ознакою шведської моделі є наявність незалежної ради з оцінки активів, що забезпечує прозорість цього процесу. За підрахунками економіста Емре Ергунгора, шведському «поганому» банку вдалося повернути близько третини вартості «токсичних» активів.

В Німеччині для скорішого подолання наслідків фінансової кризи 2008-2009 рр. впровадили модель «полегшеного варіанту «поганого банку» («bad bank light»), коли держава скуповує високо ризикові активи, а банки відшкодовують можливі збитки в довгостроковій перспективі. Як вважають німецькі експерти, «полегшений варіант «поганого банку» - кращий варіант, ніж просто «поганий банк», оскільки державі не треба терміново робити термінових ресурсних вливань, щоб забезпечити ліквідність банку, натомість 40-50 років вона одержує частину банківського прибутку як компенсацію [32].

Україна також розробляє нормативну базу по створенню «поганого» (санаційного) банку. У липні 2009 р. були прийняті зміни до закону « Про банки і банківську діяльність» одним із нововведень було введення нової статті про санаційний банк. Згідно цієї статті Кабінет міністрів України за поданням Національного банку України, узгодженим із Комітетом Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності, має право створити санаційний банк, який не є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Основним завданням санаційного банку є захист інтересів вкладників (кредиторів) банків. Але з того часу створення санаційного банку в реальній площині не відбувається. Зволікання зі створення такого банку буде потребувати в подальшому збільшення витрат бюджетних коштів. Про це свідчить порівняльний досвід Швеції і Чилі. Так, якщо, рівень прострочення у Швеції в 1991 році – в розпал національної банківської кризи – становив близько 12%, а в загальні фінансові витрати на вирішення цієї проблеми не перевищили 5%, то у Чилі, де уряд тягнув час зі створенням «поганого» банку, при простроченні в 25% фіскальні витрати на вирішення проблеми «поганих» боргів сягнули близько 43-44% [23].

Деякі українські фахівці негативно відносяться до переведення непрацюючих активів до санаційного банку в Україні, тому що це обтяжуватиме державний бюджет та платників податків і водночас поставить під загрозу захист прав вкладників, посилить недовіру до державної політики, спричинить невдоволення у суспільстві. Спроба вирішити проблеми непрацюючих активів за допомогою санаційного банку знівелює зусилля запровадити ефективний механізм роботи з нежиттєздатними банками в Україні та призведе до значних втрат державного бюджету. Тому вони пропонують вирішувати проблему непрацюючих активів не за допомогою санаційного банку, а через компанії управління активами, що можуть створюватись за рахунок, як державних, так і приватних коштів [34].

Повчальним у цьому плані є досвід Республіки Казахстан. За ініціативою Міністерства фінансів Казахстану у 2008 році засновано Фонд стресових активів, метою якого є поліпшення якості кредитного портфеля казахських банків. Фонд викупує сумнівні активи банків (тобто активи, під впливом макроекономічних, ринкових та інших факторів схильні до суттєвого впливу ризиків, зокрема кредити надані під заставу нерухомості та землі) і в подальшому управляє ними [35].

Придбання активів здійснюється за балансовою вартістю, в якій враховується обсяг створених резервів, із врахуванням дисконту. Викуп сумнівних активів дає можливість вивільнити активи банків від низьколіквідних активів і змушує їх визнавати свої збитки .

Вельми поширена практика викупу «поганих» активів банків-невдах державними компаніями управління активами в Китаї. Для стабілізації своїх провідних банків уряд КНР через державні компанії управління активами інвестує в них солідні суми, поки банки не стануть привабливими для приватних інвесторів. Водночас за такої схеми проблемні банки не набувають навичок управління «поганими» кредитами, які передають до компанії з управління активами – тепер це завдання компанії з управління активами, а не банків [36].

Створені, для скорішого подолання наслідків світової фінансової кризи 1997 -1998 рр., державні компанії з управління проблемними активами в Малайзії (Данахара) та Кореї (Камсо) показали свою високу ефективність.

Функціонування компаній з управління проблемними активами можливо не тільки за рахунок державних коштів, але й з залученням приватних коштів. Так, у березні 2009 р. Міністерство фінансів США оприлюднило програму з очищення банківських балансів від проблемних кредитних активів – Public – Private Investmen Program, згідно з якою в банків куплятимуть проблемні кредити і цінні папери, пов'язані з іпотечним ринком. Банки продають пули таких активів приватно – державним фондам, які залучатимуть інвесторів.

На наш погляд необхідно частину прострочених кредитів розмірі АТ «Укрсиббанк» передати в управління третій особі (колектору, факторинговій компанії).

Юридичною мовою це називається договір факторингу (ст. 1077 ЦК України), коли право вимагати борг переходить до 3-го особі. Однак і тут виникає суперечка: Нацкомфінслуг вважає, що передачу прав вимоги не можна вважати законним, вона не підпадає під поняття факторингу, крім того, суперечить пп.2 п.1 Розпорядження Держфінпослуг №231/2009. Неправомірність продажу боргу по відношенню до фізичних осіб підтримав і Вищий адміністративний суд України. Однак прецедент не є джерелом права в Україні, а всього лише рекомендацією, тому поки продаж боргу можна вважати законним.

Пропонуємо продати частину проблемних кредитів у розмірі 734,5 млн.грн (50% прострочених кредитів) АТ КБ «Приватбанк» комерційним банкам, які мають право здійснювати факторингові операції. Характеристика факторингових операцій банків наведена в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Характеристика факторингових операцій банків

Банк	Винагорода банку за кредитне обслуговування, %	Процентна ставка факторингу, %	Авансований платіж
Райффайзен Банк Аваль	0,6	61-90 дн. - 6,25%	До 90%
А-Банк	0,8	61-90 дн. - 6,45%	До 90%
Ощадбанк	0,5	61-90 дн. – 6,0%	До 90 %

Таким чином отримаємо наступні результати (таблиця 3.5).

Таблиця 3.5 – Розрахунок факторингу для проблемних кредитів АТ КБ «Приватбанк»

Показники	Сума прострочених кредитів, млн. грн	Авансовий платіж (90%), млн.грн	Залишок суми, тис.грн	Витрати на кредит, млн.грн	Винагорода банку (за 3 місяці), млн.грн	Всього витрат, млн.грн
Райффайзен Банк Аваль	244,83	220,35	24,48	15,3	0,367	15,667
А-Банк	244,83	220,35	24,48	15,79	0,489	16,279
Ощадбанк	244,83	220,35	24,48	14,689	0,306	14,995
	734,5	661,05	73,44	45,779	1,162	46,941

Загальні витрати в результаті передачі прострочених кредитів в управління третіх осіб – 46,941 млн.грн, в тому числі в розрізі банків:

- Райффайзен Банк Аваль - 15,667 млн.грн;
- А-Банк - 16,279 млн.грн;
- Ощадбанк - 14,995 млн.грн.

Висновки до розділу 3 кваліфікаційної роботи

Запропоновано державному банку ПАТ КБ «Приватбанк» метод визначення адекватності капіталу за міжнародними стандартами, відомий як Базельська угода про конвергенцію капіталу, мтеод відіграє ключову роль у регулюванні банківської системи та забезпеченні стабільності міжнародного

фінансового ринку. В результаті запропонованого методу та заходів оптимізації капіталу банку чиста процентна маржа збільшиться на 1,59 %, кредитний потрфель збільшиться на 13616 млн.грн.

В результаті дослідження нами розглянуто основні внутрішні та зовнішні методів управління проблемними активами комерційного банку. Ґрунтуючись на виділенні основних позитивних та негативних рис цих методів запропоновано продати частину проблемних кредитів у розмірі 734,5 млн.грн (50% прострочених кредитів) ПАТ КБ «Приватбанк» на основі найбільш успішного методу - передачі проблемних активів в управління третій особі (факторинг).

Для реалізації факторингової операції на наш погляд необхідно задіяти декілька третіх юридичних осіб : Райффайзен Банк Аваль, Укросцбанк, Альфа – Банк.

В результаті отримаємо загальні витрати у розмірі – 46,941 млн.грн, в тому числі в розрізі банків: Райффайзен Банк Аваль - 15,667 млн.грн; А-Банк - 16,279 млн.грн; Ощадбанк - 14,995 млн.грн.

За допомогою операції факторингу АТ КБ «Приватбанк» отримає фінансові ресурси у вигляді авансового платежу у розмірі 661,05 млн.грн.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи викладені положення кваліфікаційної роботи можна зробити наступні висновки:

Розглянуто історію формування маржі банку, встановлено її взаємозв'язок з іншими показниками прибутковості. Доведено, що у ЄС, як і в США, банки можуть адаптуватися до тенденції зниження прибутковості фінансових інструментів двома шляхами: мінімізація швидкості зниження прибутковості та максимізацією прибутку – банки повинні оцінювати максимально можливий рівень прибутку від активних операцій для формування стратегії розвитку банку з урахуванням обмежень. Визначено порядок розрахунку маржі банку та чинники, які на неї впливають: процентні ставки, кредитний ризик, вартість ресурсів, склад кредитного портфеля, операційна ефективність, регуляторне середовище, економічні умови, конкуренція, ліквідність ринку, технологічний прогрес. У кваліфікаційній роботі обґрунтовується гіпотеза про те, що чиста процентна маржа повинна враховуватися на додаток до інших показників прибутковості активів для оцінки ефективності та стабільності банку. Крім того, є докази того, що це може бути в певному сенсі кращим показником.

За період з 2021 по 2022 рік банк збільшив загальні доходи з 70,914 млн грн до 76,632 млн грн. Також спостерігається значне зростання активів банку з 401,385 млн грн до 540,658 млн грн. Це може свідчити про розширення фінансової діяльності банку та покращення його ринкового позиціонування. Незважаючи на зростання загальних доходів, чистий прибуток банку зменшився з 35,242 млн грн до 30,254 млн грн. Загальна рентабельність також зменшилася з 49,6% до 39,4%. Даний факт підтверджує меншу ефективність управління витратами банку або збільшення витрат при зростанні обсягу діяльності. Процентні доходи банку зросли з 35,857 млн грн до 43,687 млн грн, що може свідчити про збільшення обсягу кредитування. Однак, процентні витрати також значно зросли з 3,767 млн грн до 6,533 млн грн, що може

вказувати на збільшення витрат на залучення коштів. Чиста процентна маржа зменшилася з 7,99% до 6,87%, що вказує на зниження рівня прибутковості банку від своєї основної діяльності. Однак, спостерігається позитивний спред у 8,3%, що підтверджує ефективне керування процентними ставками. В цілому можна стверджувати, хоча банк показав зростання обсягу діяльності та доходів, показники прибутковості та ефективності можуть створювати певні труднощі для банку. Низька рентабельність та зниження чистої процентної маржі можуть бути сигналами для банку щодо оптимізації витрат та підвищення ефективності управління активами та пасивами для забезпечення стійкості та прибутковості в майбутньому.

Запропоновано державному банку ПАТ КБ «Приватбанк» метод визначення адекватності капіталу за міжнародними стандартами, відомий як Базельська угода про конвергенцію капіталу, метод відіграє ключову роль у регулюванні банківської системи та забезпеченні стабільності міжнародного фінансового ринку. В результаті запропонованого методу та заходів оптимізації капіталу банку чиста процентна маржа збільшиться на 1,59 %, кредитний портфель збільшиться на 13616 млн.грн.

В результаті дослідження нами розглянуто основні внутрішні та зовнішні методів управління проблемними активами комерційного банку. Ґрунтуючись на виділенні основних позитивних та негативних рис цих методів запропоновано продати частину проблемних кредитів у розмірі 734,5 млн.грн (50% прострочених кредитів) ПАТ КБ «Приватбанк» на основі найбільш успішного методу - передачі проблемних активів в управління третій особі (факторинг). Для реалізації факторингової операції на наш погляд необхідно задіяти декілька третіх юридичних осіб : Райффайзен Банк Аваль, Укрощбанк, Альфа – Банк. В результаті отримаємо загальні витрати у розмірі – 46,941 млн.грн, в тому числі в розрізі банків: Райффайзен Банк Аваль - 15,667 млн.грн; А-Банк - 16,279 млн.грн; Ощадбанк - 14,995 млн.грн. За допомогою операції факторингу ПАТ КБ «Приватбанк» отримає фінансові ресурси у вигляді авансового платежу у розмірі 661,05 млн.грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ho, T. S. Y., Saunders A. (1981), The Determinants of Bank Interest Margins: Theory and Empirical Evidence, *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, Cambridge University Press 16(04), pp. 581-600.
2. Saunders, A. and Schumacher, L. (2000), The determinants of bank interest rate margins: an international study, *Journal of International Money and Finance*, 19(6), pp. 813-832.
3. Hawtrey, K., Liang, H. (2008), Bank interest margins in OECD countries, *The North American Journal of Economics and Finance*, 19(3), p. 249-260.
4. Demirguc-Kunt, A., Huizinga, H. (1998), Determinants of commercial bank interest margins and profitability: some international evidence, *Policy Research Working Paper Series 1900*, The World Bank.
5. Angbazo, L. (1997), Commercial bank net interest margins, default risk, interest-rate risk, and off-balance sheet banking, *Journal of Banking & Finance*, 21(1), pp. 55-87.
6. Delis, M. D., Kouretas, G. P. (2011), Interest rates and bank risk-taking, *Journal of Banking Finance* 35(4), p. 840-855.
7. Memmel, C., and Schertler, A., (2011), Banks' management of the net interest margin: evidence from Germany, *Banking and Finance Studies Discussion Paper 13*
8. Lepetit, L., Nys, E., Rous, P., & Tarazi, A. (2008), The expansion of services in European banking: Implications for loan pricing and interest margins, *Journal of Banking & Finance*, 32(11), pp. 2325-2335.
9. Claeys, S., Vennet V. (2008), Determinants of bank interest margins in Central and Eastern Europe: A comparison with the West, *Economic Systems* 32(2), pp. 197-216
10. Horváth R., (2009), Interest Margins Determinants of Czech Banks, *IES Working Papers 2009/11*, Charles University Prague.

11. Villarroya J.M., and Solís L. (2009), The determinants of net interest income in the Mexican banking system: an integrated model, Working Papers. Serie EC 2009-05, Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas.
12. Chang, K., Kim, D-K., and Yin, H., (2013). Does Globalization Increase Bank Efficiency As Measured By Net Interest Margin?, *International Journal of Strategic Management* 13(1), p. 5 - 10
13. Beck, T., Demirgüç-Kunt A. and Levine R, (2010), " Financial Institutions and Markets across Countries and over Time: The Updated Financial Development and Structure Database" *World Bank Economic Review* 24(1), 77-92.
14. Bischoff C.W. (1971), The effects of alternative lag distributions, *Tax Incentives and Capital Spending*, Washington, pp. 120-123.
15. Catarineu-Rabell, E. J., Tsomocos P., Dimitrios P. (2005) Procyclicality and the new Basel Accord - banks' choice of loan rating system, *Economic Theory* 26(3), pp. 537 – 557.
16. Dash, M., Pathak R., (2011) A Linear Programming Model for Assessing Asset Liability Management in Banks, *ICFAI Journal of Risk Management*.
17. Банківська справа / За ред. Р. І. Тиркала. Тернопіль: Карт-бланш, 2001. 316 с.
18. Банківські операції: Підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. 2-ге вид., випр. і доп. Київ.: КНЕУ, 2002. 476 с.
19. Версаль Н. І. Основи банківського менеджменту : практикум : навч. пос. / Н. І. Версаль. Київ : Фітосоціоцентр, 2013. – 184 с.
20. Міщенко В. І. Банківський нагляд : підручник. / В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. Київ : Центр наукових досліджень, Університет банківської справи НБУ, 2011. – 498 с.
21. Петрук О. М. Банківська справа : навчальний посібник / О. М. Петрук ; за ред. д. е. н., проф. Ф. Ф. Бутинця. Київ : Кондор, 2004. 461 с.
22. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : КНЕУ, 2004. – 468 с.

23. Річний звіт 2022. Сайт АТ КБ «Приватбанк». URL : <https://privatbank.ua/>(дата звернення: 28.07.2023).

24. Сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України (АРІФРУ). Опис бізнесу АТ КБ «Приватбанк» URL: <https://smida.gov.ua> (дата звернення: 28.07.2023).

25. Драганчук Ю. Звернення заступника Міністра фінансів України з питань європейської інтеграції. Публічний річний звіт АТ КБ «Приватбанк» за 2022р. URL : https://static.privatbank.ua/files/pb_report_3.6_UKR_6.pdf?_gl=1*1f68t4o*_ga*MTQzOTY0ODQzNS4xNzAwMDg1MjE5*_ga_C7N2L9Ycq9*MTcwMDE1Mzk4Mi4yLjEuMTcwMDE1NDE2OC4zLjAuMA.(дата звернення 10.10.23).

26. Бьош Г. Звернення Голови Правління Бьош Г. Публічний річний звіт АТ КБ «Приватбанк» за 2022р. URL : https://static.privatbank.ua/files/pb_report_3.6_UKR_6.pdf?_gl=1*1f68t4o*_ga*MTQzOTY0ODQzNS4xNzAwMDg1MjE5*_ga_C7N2L9Ycq9*MTcwMDE1Mzk4Mi4yLjEuMTcwMDE1NDE2OC4zLjAuMA.(дата звернення 10.10.23).

27. Мусієнко Д. Лідер у роздрібному сегменті. Публічний річний звіт АТ КБ «Приватбанк» за 2022р. URL : https://static.privatbank.ua/files/pb_report_3.6_UKR_6.pdf?_gl=1*1f68t4o*_ga*MTQzOTY0ODQzNS4xNzAwMDg1MjE5*_ga_C7N2L9Ycq9*MTcwMDE1Mzk4Mi4yLjEuMTcwMDE1NDE2OC4zLjAuMA.(дата звернення 10.10.23).

28. Заїраєв Є. Основний банк для бізнесу. Публічний річний звіт АТ КБ «Приватбанк». за 2022р. URL : https://static.privatbank.ua/files/pb_report_3.6_UKR_6.pdf?_gl=1*1f68t4o*_ga*MTQzOTY0ODQzNS4xNzAwMDg1MjE5*_ga_C7N2L9Ycq9*MTcwMDE1Mzk4Mi4yLjEuMTcwMDE1NDE2OC4zLjAuMA.(дата звернення 10.10.23).

29. Козловський А. Незламна мережа. Публічний річний звіт АТ КБ «Приватбанк» за 2022р. URL : https://static.privatbank.ua/files/pb_report_3.6_UKR_6.pdf?_gl=1*1f68t4o*_ga*MTQzOTY0ODQzNS4xNzAwMDg1MjE5*_ga_C7N2L9Ycq9*MTcwMDE1Mzk4Mi4yLjEuMTcwMDE1NDE2OC4zLjAuMA. (дата звернення 10.10.23).

30. Банківський нагляд. Фінансовий стан банків. Національний банк України. URL : <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення 10.10.23).
31. Банківські операції. Підручник. 2-ге вид., випр. і доп./ А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. Київ : КНЕУ, 2002. 476 с.
31. Бицька О. Банківський капітал в економіці України. Вісник Національного банку України. 2006. № 1. С. 48–51.
32. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посіб. Київ. Товариство «Знання», КОО, 2004. 324 с.
33. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А. М. Герасимовича. Київ. КНЕУ, 2004. 599 с.
34. Великоіваненко Г. І., Лук'янова К. Ю. Особливості управління активами комерційного банку в Україні. Наукові записки. Серія : Економіка. 2012. Вип. 20. С.183-186
35. Коробчук Т. І. Проблеми забезпечення підвищення ефективності управління банківськими активами. Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. 2013. Вип. 10(5). - С. 104-111.
36. Костюк А. Н. Корпоративное управление в банке : монография / А. Н. Костюк. Суми : ГВУЗ “УАБД НБУ”, 2008. 332 с.
37. Крилова В. Санаційний банк як механізм роботи з нежиттєздатним банками. Вісник НБУ. 2009. № 9. С. 27 -29.